

Важка правда Український погляд

Володимир БОЙКО, історик, м. Чернігів:

—У резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи слово «геноцид» стосовно голоду 1932—1933 рр. в Україні відсутнє. Мабуть, аби не дратувати і без того накручену власними ж зусиллями нинішню російську владу. Виглядає так, що Україна не досягла поставленої мети. Утім, водночас в документі вжито його фактичний синонім — Голодомор, та ще і з поясненням — ідеться про результати масового голоду, що викликаний жорстокими спланованими діями та політикою тоталітарного режиму. А далі відкриваємо енциклопедію, де знаходимо відповідне визначення — геноцид. Казуїстика, звичайно, але доволі типова для європейської практики та і для дипломатії в цілому.

Отже, Україна отримує позитивний результат (хоча і не оптимальний для себе), спираючись на який можна продовжувати роботу. Що це дійсно так, засвідчує і реакція російських правлячих кіл — вона перетворилася на свого роду індикатор успішності українських кроків, у тому числі у зовнішній політиці. Абсурд, але чим вагоміші її досягнення у відстоюванні національних інтересів, тим обурливіше реакція та гостріші коментарі. Водночас, варто було б звернути увагу на таке.

У відомому законі України, яким Голодомор 1932—1933 р. визнано геноцидом, формулювання «українська нація» цілком слушно замінили на «український народ», тобто (згідно чинного законодавства) — громадяни України всіх національностей. Стосовно УСРР — визначення доволі умовне, але таким чином парламентарії підкреслили — крім національної ознаки, існувала ще й громадянська, отже й територіальна. І соціальна — за фактом подій. Тобто волення про те, що гинули не лише українці (за етнічною приналежністю), а й представники інших національностей, які проживали на теренах України, звинувачення щодо прагнення до власної виключності взагалі втратили сенс. За показниками втрат видно, куди спрямовувалося головне вістря удару, принесеного з півночі на багнетах революційних військ політичного режиму (даруйте за певне спрощення, але так стверджував їхній командувач на початку 1918 р.) — на українського селянина, який, за відомим висновком, був покараний двічі: як селянин (до того ж ще статечний) і як український селянин — тобто як представник середовища, що стихійно породжувало нелюбі більшовикам капіталістичні відносини та український національний рух. Також ясно, що смерть не обирала за етнічною ознакою — хто де жив, там і гинув. І не обов'язково на території УСРР, справді були й інші союзні республіки, в тому числі строката РСФСР.

Утім в Росії чомусь на офіційному рівні (і не лише) зазначених обставин вперто не помічають і надалі перебувають у полоні власних, а тому психологічно зручних уявлень, посиленних до того ж ставленням до

Президента України Віктора Ющенка. Бо не хочуть. Бо так зручно шпиняти Україну в підконтрольній владі інформаційному просторі, наполегливо, всупереч власним запевненням в дружбі народів, створюючи у себе образ ворога. Має ж бути якийсь зовнішній подразник для консолідації країни, не у себе його шукати, звісно. Вкрай небезпечний шлях, для самої ж Росії. До речі, незрозуміло, хто готує історичні та інші аналітичні довідки російському керівництву — коли читаєш виступ тоді Президента Росії Володимира Путіна стосовно України на Бухарестському саміті НАТО, хапаєшся за голову не лише з приводу оцінок, а й стосовно кількості фактологічних ляпів. Якщо те саме відбувається стосовно Голодомору 1932—1933 рр. — поточна реакція цілком зрозуміла.

Показово, що довгий час, після викриття доби перебудови, тема, що розглядається, цікавила переважно доволі вузьке коло фахівців, і лише тепер, коли проблему історичної пам'яті порушила Україна, російська влада також схаменулася. Доволі специфічно, щоправда. Неадекватна реакція Росії тим більш дивна, що і в неї є відомі регіони, що сильно постраждали під час голоду 1932—1933 рр. Аби зробити певні узагальнення, треба докладно розібрати механізм, інструментарій цього ганебного явища. Цілком ймовірно, що доведеться засуджувати дії власної держави нинішнім її правлячим колам та громадськості.

От тут якраз і проблема. Росії притаманний дуже високий ступінь етатизації всього, що відбувається. Не людина, її життя та добробут є головним критерієм успішності влади, а велич держави в сенсі одного з знаменитих висловлювань Микити Хрущова з трибуни ООН. І не лише на офіційному рівні. Скажіть, будь ласка, яка справа працівнику сфери культури однієї з прикордонних з Україною областей до відносин власності України та Росії в Криму? Виявляється, так хвилює, що не може стриматися, аби прокоментувати його автору цих рядків просто під час конференції. «Жила бы страна родная...» І то не поодинокий випадок. Зрозуміло, неабияк постаралися російські засоби масової інформації, але і вони ці ідеї не беруть з повітря. Та чи варто свідомо толерувати подібні настрої?

Ще одна обставина — Росія прагне контролювати весь пострадянський простір, розглядаючи його ледь не як власний світ, історичну чи, як у Російській православної церкви, — канонічну територію. Складається враження, що будь-яка подія, тенденція, рішення, не тотожні її оцінкам чи очікуванням, сприймається як антиросійські, як чиясь інтрига, а найгірше — як намагання зменшити вплив Росії на свої внутрішні справи. Хвороблива реакція для потужної держави, що може свідчити про намір довести факт її відродження насамперед самим собі. Та чому при цьому мають відчувати дискомфорт ближні — не можу збагнути.

Визнання геноциду зі сторони Росії — акт морально-політичний, громадянський. Зрештою, якщо є побоювання про правові наслідки, компенсації — їх можна зняти за допомогою міждержавних домовленостей. Аби було бажання. Важливо інше — для такого кроку треба наважитися

подивитися на самого себе очима інших народів, як у відомому творі — взяти їхню біль на себе, спробувати наступити на горло власній гордині, виключності, тобто перевернути з ніг на голову традиційні уявлення, що дуже складно. Такий крок суперечив би уявленням сучасних правлячих кіл нашої східної сусідки про її державність. Що ж тоді робити з твердженням про виправданість численних жертв часів Сталіна заради держави та подібними поясненнями трагедій минулого? Тобто в разі визнання Голодомору геноцидом йтиметься про запровадження в сучасній Росії принципово інших засад державності, до чого вона, принаймні зовні, нині не готова. Можливо, коли-небудь таке станеться, і то вже буде інша Росія.

№120, п'ятниця, 11 липня 2008